

August RAFANELL, *La Llengua silenciada, Una Història del Català del Cinc-cents al Vuit-cents*, Barcelona, Ed. Empúries, 1999.

La llengua silenciada. Una Història del Català del Cinc-cents al Vuit-cents és el darrer projecte editorial d'A. Rafanell (Barcelona, 1963), del qual i pel que fa a qüestions d'Història de la Llengua Catalana havíem rebut un altre treball molt útil, *Un nom per a la llengua. El concepte de llemosí en l'Història del Català* (Romanyà, Eumo Ed., 1991). L'obra que ens ocupa pot ben bé esdevenir la culminació d'aquells assaigs que l'autor publicà entre els anys 1990-1991 juntament amb Modest Prats i Albert Rossich. Aquell volumet denominat *El Futur de la Llengua Catalana* ens apropava a l'anàlisi de la realitat lingüística en els territoris de parla catalana. Publicat en l'Editorial Empúries, fou un llibre esperat i, al mateix temps, polèmic entre el món universitari. Denuncià una situació de *fals bilingüisme* —si m'ho permeten, conflicte lingüístic o, més bé, diglòssia—, on la nostra llengua representa el lloc de llengua B, minvada del privilegi —perquè, sens dubte ho és— de desenvolupar-se en tots els àmbits d'ús. Des de les primeres línies els tres autors feien al·lusió al fet que no pretenien sermonejar o alarmar als membres de la comunitat lingüística catalana —perquè és a ells als que, en definitiva, va dirigida la crida—, però sí obrir molts ulls a una realitat, massa vegades enganyosa, que fa trontollar el futur— el desenvolupament sense obstacles insalvables de la nostra llengua.

Així doncs, en gener de 1999, A. Rafanell, professor d'Història de la Llengua i Dialectologia Catalanes a la Universitat de Girona, reprèn aquella via oberta a l'enteniment de la realitat lingüística actual i viatja en el temps per tal que els lectors tinguin una visió esclaridora del passat i present de l'estat de la qüestió.

En la *Prèvia*, l'autor fa al·lusió al fet que ens fa arribar *La llengua silenciada* com "...un breu assaig d'història cultural, i prou" i que el seu origen fou

ésser un text "...per a omplir un parell de capítols de la Història que està editant Enciclopèdia Catalana". (págs. 12 i 13). Cal tenir, per tant, en compte, la seua formulació diacrònica i el vessant historicista.

I, a més, és, precisament, en aqueix prel·ludi anomenat *Prèvia* on l'autor s'acosta per primera vegada als lectors d'una manera sincera i personal —jo diria que aconsegueix arribar a la persona del lector— en referir-se a expressions com «...això de la primera pàgina resulta una operació incòmoda...», «...Però per alguna banda havia de començar el meu sermó...» o «...sí que sabem quin dialecte gastava a casa seua don Fernando d'Antequera...» (págs. 9, 10 i 11), amb les quals apel·la directament al lector i el transforma en una mena d'alumne, però confident.

A través de dos grans apartats —un compren els anys 1500-1700 i té com a títol *Nous usos i costums*, fent referència al canvi de mentalitat que es dona amb l'entrada de l'Edat Moderna i, sobretot, pel casament dels Reis Catòlics amb la consegüent unió de Corones; l'altre, sobre els anys 1700-1850 i anomenat *Una política de la llengua* on, malgrat els esforços d'una minoria conscienciada en la defensa de la llengua catalana, no s'atura el procés de substitució— s'organitza l'estudi. A. Rafanell, per fer aquest anàlisi, empra diversos documents, els quals enfatitzen i donen major credibilitat a allò que l'autor ens exposa. Sobre tot en les seues afirmacions s'ajuda dels documents i autors com els immediatament citats per tal de fer-les més creïbles i veritables. Mossèn Alcover, Max Cahner, Charles Camproux, Cristòfor Despuig, Joan Fuster, Karl R. Popper, Raimon Sala, Vicens Vives, Martí Viladamor i Pierre Vilar són alguns dels autors als quals A. Rafanell fa referència. També l'autor realitza paral·lelismes i antagonismes basant-se en els distints documents; per exemple, quan es refereix al castellanisme que penetra triomfant en el pensament de l'Edat Moderna, fa al·lusió al particular mecenatge del duc de Calàbria, tercer marit de Germana de Foix, des del seu palau; mentres en una posició antagònica, A. Rafanell anomena als Borja que "...van conservar l'idioma matern enmig d'una cúria llunyana, convulsa i cosmopolita". (pág. 19).

Al mateix temps, l'autor afegeix una sèrie de subtítols per tal d'introduir-nos amb més facilitat als temes concrets que es disposa a analitzar: bilingüisme, llengües en contacte (català-castellà, català-francès,...), el nom de la llengua, castellanisme, situació lingüística al País Valencià i a les Illes, dificultat de l'establiment d'una gramàtica adient i un important canvi de mentalitat fruit de l'evolució social de l'Antic Règim a la Modernitat, protagonitzen el fil de la narració i de l'estudi enllestit.

La llengua silenciada, en definitiva, és un assaig imprescindible per a aquells lectors i estudiosos interessats en la Història de la Llengua Catalana, puix que ofereix una visió completa i abundant en detalls sobre l'estat de la nostra llengua entre els anys 1500-1850. Ens n'adonem, doncs, de que no es tracta d'una panoràmica massa diferent del que vivim a hores d'ara. A les portes del segle XXI, continuen les polèmiques sobre si el català es català, valencià, mallorquí o occità. També ens trobem en una època en la qual el castellà

segueix sent la llengua A per excel·lència; i, amb l'entrada de l'Era Internet el seu camp d'influència es veu molt més afavorit, en detriment del català, que es entès per la majoria dels ordinadors com un munt d'errades, com un idioma totalment desconegut.

A. Rafanell ens apunta que la parla és força important en la vida d'una llengua —quina cosa és més important i necessària si no el seu ús abans, ara i sempre?—. Així com, nosaltres, els parlants, som els que tenim la capacitat exclusiva de fer viure o morir una llengua —fent ús d'ella, cosa que la faria romandre en el temps, o deixant d'utilitzar-la, és a dir, perpetuar-la en l'oblit per sempre, silenciar-la—.

Són els estudis com el d'A. Rafanell els que ajuden a visualitzar la situació d'una forma clarificadora i àgil —malgrat el gran nombre d'exemples i documents que inclou—, així com a entendre els paral·lelismes entre diverses èpoques històriques i l'incidència del passat sobre el present immediat. *La llengua silenciada* és una forta aposta pel que es refereix a l'estudi de la Llengua Catalana i, per tant, essencial per a entendre la situació lingüística actual en tot els territoris de parla catalana; potser en clau de passat, quasi com un diacrònic joc de miralls. En aquest sentit, el volum pot arribar a un doble tipus de receptor: l'interessat per qüestions històrico-lingüístiques i el que cerque explicar-se situacions i comportaments presents.

Laura VILETA I IVARS